
Diagnose: Moria

LEDER

KATRIN GLATZ BRUBAKK

kgb1@hotmail.no

Katrin Glatz Brubakk er barnepsykolog og feltarbeider for Leger uten Grenser i Moria.

Forfatteren har fylt ut ICMJE-skjemaet og oppgir ingen interessekonflikter.

Barn går til grunne i flyktningleirene. Og det skjer på vår vakt.

«Gholam» har ikke rukket å bli tenåring enda, men armene er allerede sterkt merket av at han sliter. Det er gamle arr og nye sår der barberbladet har skåret seg inn. Den lange panneluggen stikker frem under hetten og ryggen er krumbøyd som hos en 80-åring. Han ser ikke på meg og mumler alle svarene. De sirkulerer rundt de samme temaene: «Det er ikke håp for meg» og «Jeg er for sliten til å orke mer».

«Jeg har sett inn i utallige tomme barneblikk»

Dessverre har jeg hørt akkurat de ordene så altfor mange ganger her i Moria, flyktningleiren på en av Hellas vakre ferieøyer. Jeg har sett inn i utallige tomme barneblikk. Uten vitalitet, nysgjerrighet og vitebegjærighet. De har ikke mer kraft. I 2020 behandlet vi 50 barn med alvorlig og akutte selvmordstanker, en del av dem med reelle forsøk bak seg, noen så unge som åtte år gamle da de prøvde å henge seg. Har man først holdt hendene til disse barna og prøvd å hjelpe dem til å gjenfinne livsgnisten, glemmer man det aldri.

Ventelisten vår synes uendelig lang, og sannsynligvis har et flertall av de nesten 3 000 barna så store psykiske vansker at de har behov for profesjonell hjelp (1). Leger Uten Grenser har kapasitet til å hjelpe knappe 300 i året. Den andre organisasjonen som vanligvis tilbyr psykologisk hjelp til barn og unge, har stengt sitt inntak for tiden.

Posttraumatisk stresslidelse (PTSD), depresjon og angst er mest fremtredende hos dem vi behandler. I henvisningene beskrives grusomme traumer. Barn har vært vitne til at familiemedlemmer har fått kappet av hodet. De har vært tvunget til å se på sin mor bli voldtatt og skadet av mer enn fem menn. Jentene som kommer alene, har måttet betale for overnatting med egen kropp. Noen blir plaget av mareritt hver natt etter å ha sett venner drukne da båten deres ble kastet omkull i bølgene på vei til det de trodde var en bedre fremtid. Og på spørsmålet om når de psykiske plagene startet, står det nesten alltid: Da vi kom til Moria. Det ble i hvert fall verre etter at de kom dit.

Barna bor i dag i en provisorisk leir opprettet i all hast etter at det gamle Moria brant ned til grunnen i september. I ti dager bodde barn, voksne, syke og personer med funksjonshemninger på gaten uten noen form for beskyttelse. Teltene i den nye leiren er satt opp på et gammelt skytefelt. Piggtrådgjerdet er fire meter høyt og synlig uansett hvor du går. Det finnes ingen lekeplass, ingen trygge steder, ingen krok der du kan trekke deg tilbake når traumene jager eller når følelsene blir for overveldende.

«Vi vet at vi sender dem tilbake til det de selv kaller et mareritt. Til teltene som kollapser i uværet. Til frykten for å gå på do etter at en treåring ble voldtatt før jul»

Traumatiserte barn trenger ro, stabilitet og forutsigbarhet (2). Noen ganger kjennes det som å skvette vann på gåsa når vi gjør alt vi kan terapeutisk for å hjelpe, men vet at vi sender dem tilbake til det de selv kaller et mareritt. Til teltene som kollapser i uværet. Til frykten for å gå på do etter at en treåring ble voldtatt og alvorlig skadet rett før jul (3). Til utryggheten som preger hele livet, alle dagene. Det Europa velger å tilby til ikke bare barn, men svært sårbare barn, er betingelser som gjør dem syke. All verdens resiliens er ikke til hjelp når man i over ett år lever i kronisk usikkerhet og frykt uten noen som helst idé om når og om det skal bli bedre – om man noen gang vil kunne føle seg trygg igjen. På et eller annet tidspunkt bryter de sammen. Fordi Europa lar dem leve slik. Og Europa er fullt klar over betingelsene (4).

Det er derfor vi ser toåringer som dunker hodet i gulvet til de blør. Den minste uforutsigbarhet bringer dem ut av toleransevinduet, og de har ingen reguleringskapasitet lenger. Det er derfor vi ser påfallende mange barn med ekstrem tilbaketrekning. De leker ikke, går ikke ut av teltet. Noen har ikke snakket på mange måneder. Uttrykket *forskremt fugleunge* kunne ikke passet bedre. De har opplevd at verden er et farlig sted, og de lever fortsatt i denne virkeligheten. Det er derfor det står i så godt som alle henvisningene at barna plages av mareritt og søvnvansker. En tilstand som, dersom den blir kronisk, kan påvirke fremtidig læring og reguleringskapasitet (5).

Det er betingelsene som gjør at «Gholam» ikke vil leve lenger. Han har vært i leiren i godt over ett år. Han har klart seg lenge, men nå er kreftene slutt. Håpet er borte, og primærdiagnosen må bli: Moria.

LITTERATUR

1. Kien C, Sommer I, Faustmann A et al. Prevalence of mental disorders in young refugees and asylum seekers in European Countries: a systematic review. *Eur Child Adolesc Psychiatry* 2019; 28: 1295–310. [PubMed] [CrossRef]
2. The National Child Traumatic Stress Network.
<https://www.nctsn.org/trauma-informed-care> Lest 19.1.2021.
3. Bathke B. Doctors confirm rape of 3-year-old girl at Kara Tepe migrant camp. *Info Migrants*. <https://www.infomigrants.net/en/post/29226/doctors-confirm-rape-of-3-year-old-girl-at-kara-tepe-migrant-camp> Lest 19.1.2021.
4. UNHCR. Refugee women and children face heightened risk of sexual violence amid tensions and overcrowding at reception facilities on Greek islands. <https://www.unhcr.org/news/briefing/2018/2/5a7d67c4b/refugee-women-children-face-heightened-risk-sexual-violence-amid-tensions.html> Lest 19.1.2021.
5. Nelson CA, Carver LJ. The effects of stress and trauma on brain and memory: a view from developmental cognitive neuroscience. *Dev Psychopathol* 1998; 10: 793–809. [PubMed][CrossRef]

Publisert: 1. februar 2021. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.21.0049
Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 15. februar 2026.